

วิเคราะห์เปรตในติโรกฺขทสุตฺร

An Analysis Peta in Tirokuḍḍa Sutta

พระครูนิมิตสารวัณน์ (บุญเมือง ขวโน), พระครูพิศาลสารบัณฑิต,

สมเดช นามเกต และ พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

PhrakruNimitsathuvat (Boonmueng Javano), PhrakruPhisansanbandit,

Somdej Namket and Phramaha Natthabhan Sudassanavibhānī

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail : pmnatsila2525@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาความสำคัญของติโรกฺขทสุตฺร พบว่า เปรต หมายถึงสัตว์ที่อยู่ในทุกคติภูมิที่มีรูปร่างวิกลพิการ อาศัยปะปนอยู่กับภพมนุษย์ แต่เป็นภพที่ละเอียดกว่า ซึ่งมนุษย์มองไม่เห็น แต่ไม่ได้หมายความว่าเปรตนั้นไม่มี สมเด็จพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสยืนยันเรื่องเปรตว่ามีจริงและทรงรู้ถึงการกระทำที่จะนำไปเป็นเปรต ดังมีกล่าวไว้ใน ติโรกฺขทสุตฺร เรื่องของปรตที่เคยเป็นพระญาติของพระเจ้าพิมพิสารผู้ครองแคว้นมคธ ที่พากันมาอาศัยอยู่ตามฝาเรือนเพื่อรับส่วนกุศลจากพระเจ้าพิมพิสาร เรื่องเปรตนี้ นอกจากสมเด็จพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงรู้ชัดแจ้งแล้ว ยังมีเหล่าสาวกอีกจำนวนมากที่รู้ชัดแจ้ง เช่น พระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก หลายครั้งที่ท่านออกบิณฑบาตกับสหธรรมิกบ้าง เหล่าศิษย์บ้าง ท่านจะพบกับเปรตที่มีลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์เปรตในติโรกฺขทสุตฺร พบว่า เปรต คือ ผู้จากโลกนี้ไปหรือผู้ตายแล้ว ยังไม่ได้ไปเกิดในภพภูมิใดเพราะยังต้องใช้กรรมที่ได้กระทำไว้ในขณะที่เป็นมนุษย์ กรรมที่ทำให้เกิดใน ขณะนั้นอาจมีเจตนาหรือความจงใจ หรือกรรมที่ไม่มีเจตนา ซึ่งเป็นกรรมที่กระทำด้วยความปราศจากเจตนา แต่เรียกว่า กิริยา คือ เป็นเพียงสักแต่ว่ากระทำ กรรมเหล่านี้สามารถส่งผลให้ไปเกิดเป็นเปรตได้เพราะกรรมนั้นเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยความประมาท กรรมเหล่านี้ก็สามารถทำไปเกิดเป็นเปรตก็ได้

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; เปรต; ติโรกฺขทสุตฺร

* วันรับบทความ : 16 กุมภาพันธ์ 2566; วันแก้ไขบทความ 24 พฤษภาคม 2566; วันตอบรับบทความ : 30 พฤษภาคม 2566

Received: February 16, 2023; Revised: May 24, 2023; Accepted: May 30, 2023

Abstracts

This article is a presentation Based on the study of the importance of the Tirokuḍḍa Sutta, it was suggested that the hungry ghost is the animal in the miserable realm with uncommon forms. They live in the human realm but theirs is more refined and can be seen by the human eyes. This does not mean their realm does not exist. The Buddha confirms their existence and knows their course of actions leading to being a hungry ghost. As seen in the Tirokuḍḍa Sutta, there is a story of the hungry ghosts who used to be a relative of the king, Pimpisara, the ruler of Magadha and lived near the king house's wall to receive the merit dedicated by the king. Besides this, in many occasions, many of disciples of the Buddha such as the powerful Mokkalana Bhikkhu have seen the hungry ghosts in different shapes while going to receive alms offering with his fellows.

In regards to the analysis of the hungry ghost in the mentioned sutta, the hungry ghost is those who passed away from this world and have not taken birth in any other realms because they have to pay for the intent or fortuitous actions or karmas they have done while being a human. All actions lead to being a hungry ghost as the results of carelessness.

Keywords: Analysis; Peta; Tirokuḍḍa Sutta

บทนำ

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอน 2 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน เรียกว่าโลกียะ (Worldly) หรืออาจจะเรียกว่าพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งเหมาะสมแก่พุทธศาสนิกชนที่ยังต้องประกอบสัมมาชีพ เลี้ยงตัวและครอบครัวและระดับสูงสุดอันเป็นอุดมคติจัดเป็นขั้นปรมาตม เรียกว่าโลกุตตระ (Ultimate Reality) ดังนั้น หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น จึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปกติสุข ความเจริญ ทั้งในระดับบุคคลครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้ ศาสนิกผู้นำคำสอนของพระพุทธองค์ไปเผยแผ่ โดยหน้าที่หลักก็คือพระสงฆ์ ผู้มีหน้าที่เป็นพระธรรมทูต (Buddhist Missionary) ต้องออกไปเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาดังเดิมเช่นปฐมพุทธดำรัสที่พระพุทธองค์ได้ส่งพระอรหันตสาวกชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 4/34/40)

เปรตเป็นอมนุษย์ตามคติความเชื่อที่มาพร้อมศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเป็นตัวแทนของความตะกละ อยากได้ของคนอื่น ที่ไม่รู้จักพอ เกิดขึ้นในจิตใจ จนทำให้ผู้อื่นและตนเองเกิดความเดือดร้อน ลักษณะของเปรตที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักกันดีจะมีลักษณะทางกายภาพที่คนโบราณมักจะเล่าให้ฟัง คือ มีความสูงเท่าต้นตาล ท้องใหญ่เท่าภูเขา ลำคอเรียวยาว ปากเล็กเท่ารูเข็ม และมักจะออกมาในเวลาตอนช่วงเข้ามืด โดยจะส่งเสียงร้องที่แหลมยาวฟังเป็นภาษาที่ยากเกินกว่าชาวบ้านคนธรรมดาจะเข้าใจได้ ทำให้ชาวบ้านมีความหวาดกลัว เปรตจะมีหลายชนิด ได้แก่ เปรตที่มีความอดอยากหิวโหยด้วยความละโมภหิวกระหาย ซึ่งเปรตบางชนิดมีความรู้สึกว่ามันยากลำบาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็รู้สึกมันดี เป็นลักษณะความรู้สึกที่มี

ขัดแย้งและสับสนในเวลาเดียวกัน ส่วนเปรตอีกบางชนิดที่มีลักษณะเต็มไปด้วยความอยาก ไม่ว่าจะ อยากมี
อยากได้ อยากเป็น ซึ่งจะกินทั้งสิ่งที่ใช่และไม่ใช่อาหาร คือพวกเขาปัญญาไปใช้สนองต่อความอยากของตนหรือ
กลุ่มของตน ซึ่งเป็นคติความเชื่อในศาสนาพุทธ ว่าผู้ที่ทำกรรมไม่ดีไว้เมื่อคราวยังเป็นมนุษย์ หลังจากล่วงลับไป
แล้วจะไปตกอยู่ในอบายภูมิตามหนักเบาจากผลกรรมที่ทำไว้ เพื่อชดใช้จนกว่าจะหมดกรรมไป วิญญาณจะถูก
นายนิรบาลมาตามกลับไปไปยังยมโลกรับผลกรรมต่อไปจนกว่าจะสิ้นสุด และจะได้รับการพักโทษปลดปล่อย
กลับมาอีกครั้งในช่วงสารทเดือนสิบในปีถัดไปที่ปรากฏในติโรกขทสูตร

ความเป็นมาของติโรกขทสูตร

1. เนื้อหาของติโรกขทสูตร

ติโรกขทสูตร นี้ เป็นพระพุทธรูปหนึ่ง ที่พระสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระเจ้าพิมพิสารมหาราช
หลังจากวันที่ทรงรับพระเวฬุวันวิหาร เป็นสังฆาราม 1 วัน ซึ่งเป็นวัดแรก วัดตัวอย่างของพระพุทธศาสนา ที่พระเจ้าพิม
พิสารทรงถวายแก่พระสัมพุทธเจ้าติโรกขทสูตรนี้ มาในพระสูตรต้นตปิฎกขุททกนิกาย

ในอดีตกาลมีนครหนึ่งชื่อ กาสี มีกษัตริย์ทรงพระนามว่า ชัยเสน พระมเหสีทรงพระนามว่า สิริมา
พระโพธิสัตว์ได้บังเกิดในพระครรภ์ของพระนางนามว่า ปุสสะ และต่อมาได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ แต่
พระเจ้าชัยเสนเกิดความเห็นแก่ตัวไม่ยอมให้ใครคนอื่นร่วมอุปฐากพระพุทธรูป ต่อมาเมื่อมีพระราชโอรส 3
พระองค์ ซึ่งเป็นพี่น้องต่างมารดากันได้คิดอุบายเพื่อจะได้อุปฐากพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์บ้าง เข้าไป
กราบบังคมทูลขอ แต่ในที่สุดพระเจ้าชัย

เสนก็อนุญาตให้ได้เพียงแค่ 3 เดือน ขณะจำพรรษา หลังจากนั้นพระราชโอรส 3 พระองค์ก็ส่งจดหมายไปถึง
นายอำมาตย์ว่าจะอุปฐากพระพุทธรูปใน 3 เดือนนี้ให้อำมาตย์จัดแจงทุกอย่างด้วย ฝ่ายพระราชโอรสทั้งสาม
และผู้ร่วมทำบุญ 1,000 คน พร้อมด้วยฝ่ายอำมาตย์และชาวบ้านอีกประมาณ 11,000 คน ได้พากัน อุปฐาก
พระพุทธรูปและภิกษุสงฆ์ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาแต่ต่อมาในชาวบ้านที่มาช่วยทำบุญบางส่วนก็แอบกินเครื่อง
ไทยธรรม ของทำบุญ และได้เกิดความขัดแย้งกันทะเลาะกันทำลายข้าวของเผาโรงครัว (มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, 2539 : 26/90/124-125) ฝ่ายพระราชโอรสทั้ง 3 เมื่ออุปฐากพระพุทธรูปครบ 3 เดือนแล้วก็ได้
พาพระพุทธรูปและภิกษุสงฆ์กลับพระวิหาร เมื่อพระพุทธรูปเสด็จปรินิพพานแล้ว พระราชบุตรทั้งสาม
อำมาตย์ในหมู่บ้านและผู้ร่วมงานกุศลทั้งหมดเมื่อถึงแก่กรรมแล้ว ก็ไปเกิดในสวรรค์ตามลำดับ ส่วนพวก
ชาวบ้านที่แอบกินเครื่องไทยธรรมของทำบุญทะเลาะกันทำลายข้าวของเผาโรงครัว ก็พากันไปเกิดในนรก เมื่อ
เวลาผ่านไป 92 กัป พระศาสนาแห่งพระพุทธรูปทรงพระนามว่า กัสสปะ ในสมัยนั้น พวกมนุษย์พากันให้ทาน
แล้วอุทิศ เพื่อเปรตทั้งหลายผู้เป็นญาติของตนว่า “ขอผลแห่งทานนี้ จงสำเร็จแก่พวกญาติของเราเถิด” (มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124-125)

บรรดาเปรตญาติเหล่านั้นต่างก็ได้สวดยสมบัติ ส่วนเปรตที่พวกญาติมิได้ทำบุญอุทิศให้คือ เปรตพวกที่ทะเลาะกันและพากันเผาโรงครัวนั้นต่างก็พากันเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก็สสประและกราบทูลถามว่าจะได้รับผลบุญ อย่างพวกเขาบ้างไหม พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ยังไม่ได้แต่ในอนาคต 92 กัปจากภพที่นี้ จะมีกษัตริย์พระนามว่า “พิมพิสาร” สมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “โคดม” พระองค์ได้เป็นญาติของเธอ เวลามานไปพระราชโอรสพร้อมทั้งบริวาร 1,000 คน จูติจากสวรรค์ ได้มาเกิดในสกุลพราหมณ์ในกรุงราชคฤห์ต่างพากันออกบวชเป็นฤๅษี และได้เป็น ชฎิล 3 พี่น้อง ตั้งสำนักอยู่ยาสะประเทศ นายอำมาตย์ในหมู่บ้านได้มาเกิดเป็นพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในโลกแล้ว ผ่านไป 7 สัปดาห์ ก็ได้เสด็จมายังกรุงพาราณสีทรงโปรดพระปัญจวัคคีย์โปรดชฎิล 3 พี่น้องพร้อมทั้งบริวาร 1,000 คน แล้ว จึงเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์เพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสารจนได้บรรลุธรรมขึ้นพระโสดาบัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124-125)

ในติโรกฐทสูตรนี้ กล่าวถึงเปรตญาติพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารทรงนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งภิกษุสงฆ์เพื่อรับภัตตาหารในวันรุ่งขึ้น รุ่งเช้า พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปรับมหาทานในพระราชานิเวศน์ ส่วนพวกเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารก็ได้รับร่ายทายาทแล้ว ก็ทรงดำริว่าจักหาสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้าว่าจะทรงประทับที่ไหน จึงทำให้ทรงลืมนุทิศส่วนบุญไปให้พวกเปรตญาติเสียสนิทพวกเปรตญาติที่รออยู่ เมื่อไม่ได้รับผลบุญจึงเสียใจในคิณนั้นจึงได้พากันร้องไห้หยวนน่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง ในที่ใกล้พระราชานิเวศน์ ที่บรรทม พระเจ้าพิมพิสารก็ทรงตกพระทัยพอรุ่งเช้าจึงทรงเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วกราบทูลเรื่องเสียสละนั้นให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เสียสละรื่องนั้นมิได้เป็นนิमितร้ายแต่ประการใด แต่เป็นเสียงเปรตญาติของพระองค์มารอส่วนบุญที่เมื่อวันก่อนพระองค์ถวายทานแล้วมิได้อนุทิศแก่พวกเขา พวกเขาจึงพากันผิตหวังและมาส่งเสียงร้องดังกล่าว และได้รับคำแนะนำให้กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้พวกเขา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124-125)

วันต่อมาพระเจ้าพิมพิสารจึงได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุสงฆ์ไปสวดยภัตตาหารในพระราชวัง แล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่พวกเปรตเหล่านั้น ตกตึกคิณนั้นพวกเปรตมาปรากฏโฉมอีก แต่คราวนี้หน้าตาอิ่มเอิบแจ่มใสขอบคุณที่แบ่งส่วนบุญให้แล้วก็อันตรธานหายวับไปเปรตพวกนั้น พากันไปยืนที่นอกฝาเรือนเป็นต้น ด้วยหวังว่า วันนี้พวกเราคงได้อะไรกันบ้างพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทำโดยอาการที่เปรตพวกนั้น จะปรากฏแก่พระราชามหตทุกตน. พระราชาถวายน้ำทักษิโณทก ทรงอุทิศว่า ขอทานนี้จะมีแก่พวกญาติของเรา ทันใดนั้นเอง สระโบกขรณีดาดด้วยปทุม ก็บังเกิดแก่เปรตพวกนั้น. เปรตพวกนั้นก็อาบและดื่มในสระโบกขรณีนั่น ระบับความกระวนกระวายความลำบากและหิวกระหายได้แล้ว มีผิวพรรณดุจทอง. ลำดับนั้น พระราชาถวายข้าวยาคุ ของเคี้ยว ของกินเป็นต้นแล้วทรงอุทิศ. ในทันใดนั้นเอง ข้าวยาคุของเคี้ยวและของกินอันเป็นทิพย์ ก็บังเกิดแก่เปรตพวกนั้น. เปรตพวกนั้น ก็พากันบริโภคของทิพย์เหล่านั้น มีอินทรีเย็บอ้อม ลำดับนั้น พระราชาถวายผ้าและเสนาสนะ เป็นต้น ทรงอุทิศให้เครื่องอลังการต่าง ๆ มีผ้าทิพย์ ยานทิพย์ ปราสาททิพย์ เครื่องปูลาดและที่นอนเป็นต้น ก็บังเกิดแก่เปรตพวกนั้น สมบัติเหล่านั้นของเปรตพวกนั้น ปรากฏทุกอย่างโดยประการใด พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ทรงอธิษฐาน (ให้พระราชาทรงเห็น) โดยประการนั้น. พระราชาทรงดีพระทัยยิ่ง แต่นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เสวยเสร็จแล้ว ทรงห้ามภัตตาหารแล้ว ได้ตรัสพระคาถา

เหล่านี้ว่า ตีโรกฤษทุส ตัญญุตติ เป็นต้น เพื่อทรงอนุโมทนาแก่พระเจ้ามครรัฐ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124)

2. สารสำคัญแห่งของติโรกฤษทุส

เปรตที่เป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ไม่ได้รับส่วนบุญ จึงพากันส่งเสียงร้องอย่างน่ากลัว ดังความปรากฏในติโรกฤษทุส ตอนหนึ่งว่า “พวกเปรตเมื่อไม่ได้รับทานนั้น ก็สิ้นหวัง ในเวลากลางคืนจึงพากันส่งเสียงร้องอันน่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง ไกลพระราชนิเวศน์ พระราชาทรงถึงความสังเวชอันน่าสะพรึงกลัว น่าหวาดเสียว เมื่อราตรีผ่านไปจึงได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าพระองค์ได้สดับเสียงเห็นปานนี้จักมีเหตุอะไรแก่ข้าพระองค์ พระเจ้าข้าพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อย่าทรงกลัวเลยมหาบพิตร จักไม่มีความชั่วช้าลามกอะไรแก่พระองค์ดอก อนึ่ง ญาติเก่าก่อนของพระองค์ที่เกิดในพวกเปรตก็มี ญาติเหล่านั้น หวังจะพบเฉพาะพระองค์แต่ผู้เดียวถึงพุทธานดรหนึ่ง ท่องเที่ยวไปด้วยหวังใจว่าพระองค์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้ว จักอุทิศแก่พวกเราบ้างเพราะพระองค์ถวายทานเมื่อวันวานแล้วมิได้อุทิศจึงพากันสิ้นหวังส่งเสียงร้องเห็นปานนั้น พระราชาตรัสถามว่า เมื่อหม่อมฉันถวายทานแม่ในบัดนี้ เปรตเหล่านั้นจะพึงได้รับหรือ พระเจ้าข้า พระ

ศาสดาตรัสว่าได้มหาบพิตร พระราชากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้นขอพระผู้มีพระภาคเจ้า โปรดรับทานของข้าพระองค์เพื่อเสวยในวันนี้ ข้าพระองค์จักอุทิศแก่พวกเปรตเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับมณฑลด้วยคุณิภาพพระราชาเสด็จไปยังพระราชนิเวศน์ ทรงให้จัดแจงมหาทานแล้ว ให้กราบทูลกาลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปยังพระราชนิเวศน์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ประทับนั่งบนอาสนะที่บรรจงจัดไว้ เปรตเหล่านั้นไปด้วยหวังว่า วันนี้ พวกเราจะพึงได้อะไรเป็นแน่ ดังนี้ จึงได้พากันยืนอยู่ในที่ต่าง ๆ มีภายนอกฝาเรือน เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงกระทำโดยที่พวกเปรตเหล่านั้นทั้งหมดมาปรากฏแด่พระราชา พระราชาเมื่อจะทรงหลั่งน้ำทักษิโณทก จึงอุทิศว่า ทานที่ข้าพเจ้าให้นี้ จงสำเร็จแก่พวกญาติเกิด ในบัดตลันตนเองสระโบกขรณีอันดารดาษด้วยกลุ่มดอกปทุม ได้บังเกิดแก่พวกเปรต เปรตเหล่านั้นพากันอาบและดื่มในสระโบกขรณินั้น ได้สงบระงับความกระวนกระวาย ความลำบากและความกระหาย ได้เป็นผู้มีสติตั้งทองคำ พระราชา ถวายข้าวยาคุของเคี้ยว และของบริโภคล้วนอุทิศให้ ขณะนั้นนั่นเอง ข้าวยาคุของเคี้ยว และอาหารอันเป็นทิพย์ก็บังเกิดแก่เปรตเหล่านั้น เปรตเหล่านั้นพากันบริโภควាយาคูเป็นต้นนั้นแล้ว ก็ได้เป็นผู้มีอันธรียกะปริกระเปรา ลำดับนั้น พระองค์ได้ถวายผ้าที่นอน และที่นั่งแล้วอุทิศให้เครื่องประดับมีชนิดต่าง ๆ เช่น ผ้า ปราสาท เครื่องลาดและที่นอน เป็นต้น อันเป็นทิพย์ได้บังเกิดแก่เปรตเหล่านั้น และสมบัติของเปรตเหล่านั้นทั้งหมดนั้น ได้ปรากฏแก่พระราชา โดยประการที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอธิษฐานไว้ พระราชาทรงทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ทรงพอพระทัยยิ่งนัก ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า เสวยพระกระยาหารแล้ว ทรงห้ามภัตรแล้ว เพื่อจะทรงอนุโมทนาแก่พระเจ้าพิมพิสาร เปรตคือ 1) ผู้จากไป หมายถึง ผู้จากโลกนี้ไป คือผู้ที่ตายไปแล้ว ผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นความหมายทั่วไป พวกที่ตายไปเกิดเป็นเทวดา เป็นยักษ์ เป็นมาร เป็นเทพ เป็นพรหม หรือเป็นสัตว์นรกก็ได้ เรียกว่าเปตะหรือเปรตในความหมายนี้ก็มี เช่น พิธีทำบุญอุทิศส่วน

กุศลให้ผู้ตายไปแล้ว เรียกว่า เปตพลี 2) สัตว์พวกหนึ่งที่เกิดในอบายภูมิที่เรียกว่าเปตวิสัย หรือเปรตวิสัย สัตว์พวกนี้ได้รับทุกข์เวทนาต่าง ๆ ตามผลแห่งกรรมชั่วที่ทำไว้ เช่นอดอยาก ผอมโซ เพราะไม่มีอาหาร หรือมีแต่กินไม่ได้ หรือกินได้แต่กินยากเพราะปากเท่ารูเข็ม หรือกินเข้าไปได้แต่กลายเป็นเลือดเป็นหนอง เป็นมูล เป็นคูด อื่นๆก็ยังมีอีกพวกหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในสองความหมาย ด้วยกันคือ เวมานิกเปรต เป็นเปรตที่เสวยผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วสลับกันในชาติเดียว คือเป็นเปรตที่มีวิมานอยู่เป็นของตนเอง มีความสุขเหมือนเทวดาในเวลานั้น แต่ในอีกเวลาหนึ่งได้รับทุกข์เวทนาแสนสาหัสเหมือนเปรตพวกอื่นๆ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/394/35)

พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสติโรกฐทเปตวัตถุว่า เปรตทั้งหลายพากันมาสู่เรือนของตนแล้วยืนอยู่ภายนอกฝาเรือนที่ตรอกกำแพง และทางสามแพร่ง และยืนอยู่ที่ใกล้บานประตู เมื่อข้าว น้ำ ของกิน ของบริโภคเพียงพอ เขาเข้าไปตั้งไว้แล้ว แต่ญาติของเปรตเหล่านั้นระลึกไม่ได้ เพราะกรรมของสัตว์เป็นปัจจัย เหล่าชนผู้อนุเคราะห์ ย่อมให้น้ำและโภชนะอันสะอาดประณีต สมควรแก่ญาติทั้งหลายตามกาล จุฑาทานที่มหาบพิตรถวายแล้วฉะนั้น ด้วยเจตนาอุทิศว่าขอทานนี้แล จงสำเร็จผล แก่ญาติทั้งหลายของเรา ขอญาติทั้งหลายของเรา จงเป็นสุขเถิด ส่วนเปรตผู้เป็นญาติเหล่านั้น พากันมาชุมนุมในที่นั้นเมื่อข้าวและน้ำมีอยู่เพียงพอ ย่อมอนุโมทนา โดยเคารพว่า เราได้สมบัติเพราะเหตุแห่งญาติเหล่านี้โดยขอญาติของเราเหล่านั้น จงมีอายุยืนนาน การบูชาเป็นอันพวกญาติได้ทำแล้ว แก่เราทั้งหลายและญาติทั้งหลาย ผู้ให้ก็ไม่ไร้ผล เพราะในเปรตวิสัยนั้น กสิกรรมและโค รักษกรรมไม่มี การค้าขายเช่นนั้นก็ไม่มี การซื้อการขายด้วยเงินตราก็ไม่มี สัตว์ทั้งหลายผู้ทำกาลละไปแล้วในเปรตวิสัยนั้น ย่อมยังอัตตภาพให้เป็นไปด้วยทานที่หายากให้แล้วจากมนุษยโลกนี้ น้ำฝนอันตกลงในที่ดอนย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉนฺได ทานอันญาติหรือมิตรให้แล้ว จากมนุษยโลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแก่ผู้ละไปแล้วทั้งหลาย ฉนฺนํ เหมือนกันห้วงน้ำใหญ่เต็มแล้วย่อมยังสาครให้เต็มเปี่ยม ฉนฺได ทานอันญาติหรือมิตรให้แล้ว แต่มนุษยโลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแก่ผู้ละไปแล้ว ทั้งหลาย ฉนฺนํ เหมือนกัน กุลบุตรเมื่อหวนระลึกถึงอุปการคุณที่ท่านทำแล้วในกาลก่อนว่า คนโน้นได้ให้สิ่งของแก่เราแล้ว คนโน้นได้ทำอุปการคุณแก่เราแล้ว ญาติมิตรและสหายได้ให้สิ่งของแก่เราและได้ช่วยทำกิจของเรา ดังนี้พึงให้ทักษิณาแก่เปรตทั้งหลาย ด้วยว่า การร้องไห้ก็ดี ความเศร้าโศกก็ดี การพิไรรำไรก็ดี ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องไห้เป็นต้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่เปรตทั้งหลาย ญาติทั้งหลายก็คงดำรงอยู่อย่างนั้น อันทักษิณานี้แลที่ให้แล้ว ตั้งไว้ดีแล้วในสงฆ์ ย่อมสำเร็จเพื่อประโยชน์แก่เปรตนั้นโดยพลัน สันกาลนานญาติธรรมมหาบพิตร ได้แสดงให้เห็นปรากฏแล้วการบูชาอันยิ่งเพื่อเปรตทั้งหลาย มหาบพิตรก็ทรงกระทำแล้ว และพลังกายมหาบพิตรก็ได้เพิ่มให้แก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว บุญมีประมาณไม่น้อย มหาบพิตรก็ได้ทรงชวนชวายเป็นแล้วแล (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/49/43-48)

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องการอุทิศส่วนบุญนั้น ดังมีเรื่องปรากฏว่าเปรตที่เป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ไม่ได้รับส่วนบุญ จึงพากันส่งเสียงร้องอย่างน่ากลัว ดังความปรากฏในติโรกฐทสูตรที่ทำให้พระเจ้าพิมพิสารทางวิตกสงสัย จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วทรงเล่าความฝัน พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่าญาติผู้ล่วงลับมาขอส่วน

บุญ พระองค์ทรงแนะนำให้ทำบุญอุทิศให้ญาติ จึงทำให้พระได้ทำบุญครั้งใหญ่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124) เปรตที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนี้เป็นเปรตที่สมเด็จพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงยกขึ้นแสดงเมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเปรตนั้นๆ เช่น เขตตูปมเปตวัตถุ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/3/167) ปิฎฐธิตลิกเปตวัตถุ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/89/123) ติโรกฐตเปตวัตถุ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124) เป็นต้น คำว่า “เปรต” ที่ใช้ในพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ หมายถึง ผู้จากโลกนี้ไปแล้วซึ่งอาจจะไปเกิดเป็นยักษ์ เป็นมาร เป็นพรหม เป็นเทวดา เป็นสัตว์นรก ก็ได้หรือหมายเอาผู้ที่ล่องลับจากโลกหนึ่งไปสู่อีกโลกหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้วหมายเอาสัตว์ที่ล่องลับจากโลกนี้ไปแล้วไปเกิดเป็นเปรตวิสัยที่ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัส ตามผลกรรมที่ได้กระทำไว้ เปรตทุกตัวตนนี้สมเด็จพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เห็นก่อนแล้วแต่ท่านยังทรงไม่พยากรณ์ เพราะการพยากรณ์นั้นจะไม่มีประโยชน์แก่บุคคลที่ไม่เชื่อพระองค์ ข้าแล้วจะกลับเป็นทุกข์อันยาวนานแก่บุคคลที่ไม่เชื่อพระองค์นั้น เมื่อมีพยานรู้เห็นอย่างเช่นพระโมคคัลลานะ พระนารทะ เป็นต้น ท่านจึงยกขึ้นแสดงตรัสว่าเป็นเรื่องจริง และทรงพยากรณ์ถึงบุพกรรมที่เปรตตนนั้นได้กระทำแล้วไปเสวยผลกรรมในนรกหลายร้อยหลายพันปี แสนปี เปรตบางตนที่ทำการชั่วอย่างร้ายแรงก็ทำให้ตนเองนั้นไปเสวยผลกรรมที่นรก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/11/51-52) เช่น อุสสทนรก อเวจีมหานรก โลหกุมภิมหานรกและเสวยทุกขเวทนาเป็นกับเป็นกัลป์ ครั้นเมื่อพ้นจากนรกก็ต้องมาเป็นเปรตเสวยเศษกรรมที่เหลือต้องได้รับความทุกข์ทรมาน ร้องโอดโอย ครวญคราง ออดอยาก หิวโหย กันไปตามผลกรรมของแต่ละตนได้สร้างไว้ ทรงเปรียบไว้เหมือนคนที่เดินทาง เหน็ดเหนื่อยหิวกระหายเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน ได้รับเวทนาต่างๆ ต่อกันไปอีกยาวนานตราบไต่ที่ยังไม่สิ้นกรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/90/124)

เปรตที่ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยนี้ เป็นเปรตที่ได้รับผลจากเศษกรรมที่เหลือมาจากการตกนรกหมกไหม้อยู่หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี จากผลของการกระทำของตนเองที่ได้กระทำไว้ในตอนที่ตนเองนั้นเกิดมาเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเปรตที่มีโครงสร้างมีแต่กระดูก ขึ้นเนื้อ ก้อนเนื้อ ไม่มีผิวหนัง มีขนเป็นดาบ มีขนเป็นหอก มีขนเป็นลูกศร มีขนเป็นเข็ม มีเข็มทิ่มแทงจากที่หนึ่งทะลุออกจากที่หนึ่ง มีอ้นทะใหญ่ จมหลุมคู ถู กินคู ถูกไฟลวก ไม่มีศีรษะ แม้แต่พระภิกษุ ภิกษุณี นางสิกขมานา สามเณร สามเณรี หลังจากที่ได้ตายไปแล้วก็ไปชดใช้การกระทำของตนเองในนรกก่อน แต่เพราะเศษกรรมยังเหลืออยู่จึงได้มาเกิดเปรตเพื่อชดใช้เศษกรรมที่เหลือนั้นได้รับความทรมาน ร้องครวญคราง โอดโอยเป็นที่ทรมานนัก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 1/228/220) เปรตในคัมภีร์วินัยนี้เป็นเปรตที่พระอัครสาวกเบื้องซ้ายหรือพระโมคคัลลานะได้ไปพบเห็นตอนที่ท่านได้ออกไปบิณฑบาตซึ่งก็เป็นที่อัศจรรย์แก่ท่านนักเพราะท่านได้พบเห็นในสิ่งที่ท่านไม่เคยพบเห็นมาก่อน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 1/229/221)

วิเคราะห์เปรตที่ปรากฏในติโรกฐทสูตร

จากการศึกษาจะสามารถวิเคราะห์เปรตที่ปรากฏในติโรกฐทสูตรตามที่ปรากฏในเนื้อหา ดังนี้

1. กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรต

คำว่า “กรรม” แปลว่า การกระทำ ซึ่งหมายถึง การกระทำที่เป็นกลาง ๆ พระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึง การกระทำไม่จำเป็นจะต้องเป็นกรรมเสมอไป การที่จัดเป็นกรรมย่อมมีผลในทางปฏิบัติของศีลธรรม จะต้องเป็นการกระทำที่มีเต็มไปด้วยเจตนาหรือความจงใจเท่านั้น ได้มีพุทธพจน์ตรัสว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วาหมี เจตยิตวา กम्मํ กโรติ กาเยน วาจาเยน มนสา” ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลจงใจแล้ว ย่อมกระทำความกรรมทางกาย วาจา (หรือ) ทางใจ ดังนั้นถ้าชี้ชัดลงไปก็เป็นดังนี้ ทำดีเรียกว่า กุศลกรรมหรือบุญกรรม หรือสุจริตกรรม ทำชั่วเรียกว่า อกุศลกรรม หรือบาปกรรม หรือทุจริตกรรม การทำความกรรมทำได้ 3 ทาง ที่เรียกว่า ไตรवार คือ ทางกาย เรียกว่า กายกรรม กระทำทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม และกระทำทางใจ เรียกว่า มโนกรรม ถ้ากายกรรมไม่ดี ก็เรียกว่า กายทุจริต วาจากรรมไม่ดี ก็เรียกว่า วาจาทุจริต และมโนกรรมไม่ดีเรียกว่า มโนทุจริต แต่ตรงกันข้าม ถ้ากายกรรมดี เรียกว่า กายสุจริต วาจากรรมดี เรียกว่า วาจาสุจริต และมโนกรรมดี เรียกว่า มโนสุจริต (พิน ดอกบัว, 2543 : 197)

ในติโรกฐทสูตร ว่าด้วยเรื่องกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตตั้งข้อความว่า เพราะในเปรตวิสัยนั้น กสิกรรมและโคธกรรมไม่มี การค้าขายเช่นนั้นก็มี การซื้อการขายด้วยเงินตราที่ไม่มี สัตว์ทั้งหลายผู้ทำกาลละจาก โลกนี้ไปแล้วในเปรตวิสัยนั้น ย่อมยังอดตภาพให้เป็นที่ตายให้แล้วจากมนุษย์โลก นี้ น้ำฝนอันตกลงในที่ดอนย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่มฉนใด ทานอันญาติหรือมิตรให้แล้วจาก มนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแก่ผู้ละไปแล้วทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/49/43-48.) เรื่องของกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตนั้นแสดงให้เห็นว่า ในการกระทำที่จัดว่าเป็นกรรมจะต้องเป็นการกระทำที่มีเจตนาหรือความจงใจ การกระทำที่เกิดขึ้นที่ปราศจากเจตนาไม่จัดเป็นกรรม แต่เรียกว่า กิริยา คือเป็นเพียงสักแต่ว่ากระทำไม่เกิดผลดีผลชั่วแก่ผู้กระทำเพราะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยความประมาท ซึ่งมีผลเสียหายแก่บุคคลอื่น แม้ไม่มีเจตนาโดยตรงในการกระทำที่มีเจตนาโดยอ้อมก็ตาม เพราะเป็นการกระทำที่ขาดสติพิจารณาอย่างรอบคอบ ยังคงจัดเป็นกรรม เป็นกรรมประเภทที่เรียกว่า กตัตตากรรมหรือกรรมสักว่าการกระทำเป็นผลกรรมที่มีกำลังอ่อนมาก จะส่งผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นหรือกรรมที่มีกำลังแรงกว่าได้ให้ผลในขณะนั้น (ปัญญา ใช้นาง, 2548 : 459)

2. ลักษณะของเปรต

ลักษณะของเปรตนั้น เรียกว่า “ปิตติวิสัย” แปลว่า แดนแห่งเปรต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 11/281/246) ที่กล่าวถึง ได้แก่ 1) เปรตที่อยู่รอบเมืองราชคฤห์นครนั้นภายนอกเมืองราชคฤห์นั้น มีถิ่นฐานบ้านเมือง ผูกเปรตอยู่นั้นเรียกชื่อว่า เปรตยมโลก เปรตชื่อว่ายมโลกนั้น 2) เปรตอยู่มากมายนักหนา 3) เปรต บางจำพวกอยู่ในกลางสมุทร 4) เปรตบางจำพวกอยู่เหนือเขา 5) เปรตบางจำพวกอยู่กลางเขา ซึ่งเปรต

เหล่านี้ มีปราสาทแก้ว มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีคูล้อมรอบดูงามนัก มีช้างม้าข้าคนมีอ้วนค่านามทอง ชีที่เยวไปโดยอากาศ 6) เปรตบางจำพวกเมื่อเดือนขึ้นได้เป็นเปรต เมื่อเดือนแรมเป็นเทพยดา 7) เปรตบางจำพวกเมื่อเดือนแรมเป็นเปรต เมื่อเดือนขึ้นเป็นเทพยดา 8) เปรตบางจำพวกเป็นเปรตนานนักชั่วพุทธันดรกลับ 9) เปรตบางจำพวกที่เป็นเปรต ก็รู้วิธีสัจสี 10) เปรตบางจำพวกไปอยู่แฝงต้นไม้ใหญ่ 11) เปรตบางจำพวกอยู่แทบที่ราบ 12) เปรตบางจำพวกมีปราสาททิพย์ มีเครื่องกินนั้นย่อมเป็นดังเทพยดา 13) เปรตบางจำพวกอยู่ในต้นไม้ ย่อมกินข้าวเป็นอาหารเหล่าสัตว์ที่อุบัตินี้เพราะผลของอกุศลกรรม แม้จะมีความทุกข์ทรมานน้อยกว่านรก แต่ชีวิตในเปตภูมินี้ก็ยังอยู่ห่างไกลจากความสุข ผู้ที่อุบัตินี้มีรูปร่างน่าเกลียด มีลักษณะผิดแผกแตกต่างกันไปตามผล ของกรรมที่ทำมา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/1-814/167)

ทั้งนี้ หากจะย้อนอดีตเปรตญาติพระเจ้าพิมพิสาร ต้องย้อนไปในสมัยของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ทรงรับอาราธนาจากพระราชผู้ครองนครราชคฤห์ในสมัยนั้นให้ประทับอยู่ในพระราชอุทยานพร้อมภิกษุสงฆ์จำนวน 500 รูป เพื่อจะได้ถวายภัตตาหาร เหตุการณ์ได้ดำเนินอยู่เช่นนี้เป็นเวลาหลายวัน จนพระราชโอรสทั้งสามของพระองค์จึงได้ทูลขอพระราชานุญาตพระบิดา เพื่อที่จะมีโอกาสถวายทานแด่พระพุทธเจ้าและหมู่สงฆ์ด้วยพระองค์บ้าง ซึ่งก็ได้รับพระราชานุญาต พระราชโอรสทั้งสามพระองค์นั้นจึงได้มอบหมายให้ขุนคลัง (ซึ่งก็คือพระเจ้าพิมพิสารในชาติปัจจุบัน) เป็นผู้จัดเตรียมหาอาหารหวานคาวมาประกอบในพิธีบุญ ขุนคลังจึงไปชวนบรรดาญาติๆ ของตนให้มาช่วยทำอาหารดังกล่าวอย่างเต็มที่ ตอนแรก ๆ ญาติของขุนคลังยังปฏิบัติตนดีอยู่ แต่พอเวลาล่วงเลยไปก็เกิดความหิว ความอยากกินขึ้นมา ยิ่งเห็นอาหารที่ทำไว้น่ารับประทานด้วยจึงแอบกินอาหารก่อนพระ บางคนก็ขโมยอาหารที่ทำไว้เพื่อถวายแด่พระพุทธเจ้าและหมู่สงฆ์ไปเลี้ยงลูกเมียและญาติของตนที่บ้าน บรรดาญาติของขุนคลังแอบทำผิดอย่างนี้ไปเป็นอาจिन โดยไม่คิดว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นบาปอันหนักหน่วง และครั้นพระราชโอรสทั้งสาม ขุนคลัง พร้อมญาติของขุนคลังตายลง พระราชโอรสทั้งสามกับขุนคลังได้ไปเสวยสุขอยู่บนสวรรค์ ส่วนบรรดาญาติ ๆ ของขุนคลังที่แอบขโมยกินอาหารที่เตรียมไว้สำหรับพระสงฆ์ต้องไปบังเกิดในนรก ครั้นพ้นจากนรกแล้วก็ได้ไปบังเกิดเป็นปรตตูปชีวีเปรตที่ต้องมาคอยรับผลบุญที่ญาติจะอุทิศไปให้เพียงอย่างเดียว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/766-773/292-293)

เห็นได้ว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของเปรตทุกข์ทรมาน ต้องอดอยากหิวโหย รอคอยแต่การอุทิศผลแห่งบุญไปให้เท่านั้น หากญาติพี่น้องไม่มีความเชื่อเรื่องการให้ทานและการอุทิศบุญแล้ว ความอดอยากย่อมครอบงำเปรตนั้นให้ได้ทุกข์ทรมานยาวนานทีเดียว ภูมิของเปรตนั้นเป็นภพภูมิเดียว ที่สามารถรับส่วนบุญจากผู้อุทิศให้เป็นอาหารยังชีพของตน เพราะเนื่องจากว่าคนที่ล่วงลับไปแล้ว ไม่สามารถรับอาหารในลักษณะหยาบ ๆ เช่นมนุษย์ทั่วไปได้ อีกอย่างบรรดาญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะล่วงรู้ได้ว่าบรรดาญาติทั้งหลายของตนที่ล่วงลับไปแล้วนั้นจะได้ไปเกิดอยู่ในภพภูมิใดและภพภูมิที่บรรดาญาติของเขาไปถือกำเนิดนั้นเป็นสถานที่ ที่มีความสะดวกและเหมาะสม สามารถได้รับผลบุญในรูปของวัตถุที่อุทิศให้ไปหรือไม่เพราะเหตุที่ว่า สัตว์ทั้งหลายต่างก็มีอาหารประจําภพภูมิของตนอยู่แล้ว กล่าวคือ เหล่าเทวดาต่างก็มีอาหารทิพย์เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงยังชีพ

มนุษย์ก็มีอาหารจำพวกของน้ำและข้าวบรรดาสัตว์เดรัจฉานมีอาหารเป็นต้นไม้ใบหญ้าตลอดถึงเนื้อต่าง ๆ เปรตทั้งหลายบางจำพวกก็มีอาหารจำพวกน้ำมูก และเสลดน้ำลายเป็นอาหาร ดังเรื่องเปรตที่เคยเป็นมารดาแห่งพระสารีบุตรที่อยู่ในเปรตวิสัย มีกายอันเปลือยเปล่ารูปร่างซูบผอม ร่างกายเต็มไปด้วยเส้นเอ็นมีอาการหิวกระหาย บริโภคสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เป็นต้นว่า น้ำลาย น้ำมูก มันเหลวของซากศพ และได้ขอให้พระสารีบุตรทำการให้ทานแล้วอุทิศส่วนบุญให้กับตน เพื่อจะได้พ้นไปจากสภาพแห่งเปรตนั้น คราวนั้น พระมหาเถระจึงปรึกษาพระเถระอื่น ๆ แล้วได้ทำการสร้างกุฏิ ในทิศทั้งสี่ แล้วถวายกุฏิพร้อมทั้งข้าว น้ำ แกะเหล่าสงฆ์ จากนั้นจึงอุทิศส่วนบุญให้แก่นาง ด้วยผลแห่งทักษิณานั้นก็บังเกิดเป็นข้าว น้ำและผ้าแก่นางเปรต ทำให้นางมีร่างกายบริสุทธิ์สะอาด นุ่งห่มผ้ามีค่ายิ่งกว่าผ้าแก้วนิกาสี ประดับด้วยพัสดราภรณ์ อันวิจิตรงดงาม (พระมหาสุพนฺธ์ คำน้อย, 2547: 38) และมหาเปสการเปติวัตถุที่กล่าวถึง เรื่องนางเปรตอดิตถรรยาหัวหน้าข้างทอหูกที่ภิกษุรูปหนึ่งถามเทพบุตรตนหนึ่งว่า นางเปรตนี้กินคูณ มูตร โลหิต และหนอง นี่เป็นวิบากอะไร นางเปรตผู้ที่ยืนเลียดและหนองเป็นประจำ เมื่อก่อนได้ทำกรรมอะไรไว้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/54/176.) สำหรับสัตว์นรก มีอาหารคืออกุศลกรรมที่ทำให้ไปเกิดในนรก รวมถึงเปรตที่มีสภาพความเป็นอยู่ คล้ายกับสัตว์นรกก็เสวยความทุกข์ทรมานอันเกิดจากอกุศลกรรมเป็นอาหารเช่นกัน (พระมหาสุพนฺธ์ คำน้อย, 2547: 43)

เป็นเรื่องของเปรตที่เคยเป็นพระญาติของพระเจ้าพิมพิสารผู้ครองแคว้นมคธ ที่พากันมาอาศัยอยู่ตามฝาเรือน เพื่อรับส่วนกุศลจากพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อไม่ได้รับ จึงสำแดงอาการหลอกหลอนให้ทรงกลัวสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเล่าเรื่องเปรตเหล่านั้นให้พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบแล้วสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแนะนำให้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 26/14 - 25/170 - 172)

3. ผลกรรมของเปรต

ลักษณะผลกรรมของเปรตได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของเปรตได้เป็นอย่างดี โลกของเปรตเป็นโลกแห่งความอดอยากหิวกระหาย อยากกินไม่ได้กิน แม้ได้กิน ก็ได้กินแต่ของสกปรก ยิ่งกินก็ยิ่งหิวกระหาย เป็นโลกที่ทุกข์ทรมานด้วยความหิว เปรตบางตนหิวหนักจนต้องฉีกเนื้อตัวเองกิน กินลูกของตัวเอง ถึงกระนั้นก็ยังไม้อาจบรรเทาความหิวได้เลยและต้องรับผลกระทบนั้นอย่างทุกข์ทรมาน จากกรรมที่ตนเองก่อไว้ตอนเป็นมนุษย์ ในติโรกฐทสูตร บรรดาเปรตมีทั้ง 37 ประเภท ชนิดประเภทของเปรตที่สามารถรับส่วนบุญในรูปของวัตถุ ได้คือ พรตตูปชีวิกเปรต ซึ่งดำรงสภาพอยู่ได้ด้วยอาศัยส่วนบุญที่ญาติทั้งหลายตลอดถึงผู้อื่นอุทิศส่วนบุญให้ พรตตูปชีวิเปรตเป็นเปรตที่มีเศษอกุศลอันเบาบางจึงมีจิตอันระงับทุกขโศกได้ บางขณะจึงมีโอกาสรับรู้บุญที่หมู่ญาติอุทิศให้เมื่อรับรู้แล้วอนุโมทนาผลบุญนั้น ๆ ความอดอยาก ยากแค้น ก็จะบรรเทาเบาบางหรือหายไป สิ้นด้วยเดชบุญของญาติที่ได้ทำการอุทิศไปให้ แต่ถ้ายังมิได้มีญาติระลึกถึง ไม่มีการอุทิศผลบุญให้เปรตจำพวกนี้ก็จะพเนจรเร่ร่อนแสวงหาผลบุญ จากหมู่ญาติคนต่อ ๆ ไป ถ้ายัง มิได้ก็จะเวียนกลับมาเวียนเวียนอยู่ใกล้ ๆ หมู่ญาติด้วยความหวังว่าเมื่อใดญาติของเราทำบุญกุศล แล้วเขาคงอุทิศให้แก่เราบ้าง แต่เมื่อญาติทำบุญแล้วมิได้อุทิศผลบุญให้หมู่เปรตพวกนี้ก็จะเดินวนเวียน ไปมาด้วยความผิดหวัง หิว กระหาย ทรมานทรมาน บางทีถึงกับ

เป็นลมล้มลงหมดสติไปครั้นพอมีลมพัด มากระทบกายก็ฟื้นคืนสติมาได้แล้วคิดปเลบใจตนเองว่า วันนี้ญาติเรา
ระลึกไม่ได้ว่ามีเราราวต่อไป เขาคงจะระลึกได้เมื่อทำบุญกุศลเขาคงจะอุทิศผลบุญให้เราในคราวหน้าและแล้ว
เปรตนั้นก็ทนอด อยากหิวกระหายต่อไปด้วยความหวังว่าสักวันเราจะได้อาหารจากหมู่ญาติที่ระลึกถึงแต่
อย่างไรก็ตาม ก็ยังต้องมีเงื่อนไขว่าบรรดาเปรตชนิดนี้จะเสวยส่วนบุญที่ผู้อื่นอุทิศได้นั้น ต้องทำการอนุโมทนา
ส่วนบุญที่ผู้อื่นอุทิศให้ตนเสียก่อน จึงจะสามารถบริโภคนและใช้สอยในสิ่งที่เขาอุทิศให้ได้

ซึ่งเป็นในแง่ของรูปธรรม ซึ่งเมื่อเหล่าเปรตทั้งหลายมีความปรารถนาคือในการอุทิศส่วนบุญของ
ผู้อื่นที่อุทิศให้กับตน เมื่อนั้นจึงเป็นเหตุให้เขาได้รับในส่วนบุญที่อุทิศให้ในทันทีโดยมีตัวอย่างคือ ในครั้งที่พระ
เจ้าพิมพิสารได้สร้างวัดเวฬุวันแล้วได้หลังทักษิณทกอุทิศส่วนบุญให้กับญาติทั้งหลายที่ล่วงลับ ซึ่งพอพวกเปรต
ที่เป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ทราบ จึงพากันอนุโมทนาโดยการเปล่งวาจาว่าสาธุ ๆ ก็ปรากฏ ว่ามีโภชน
อาหารตลอดจนถึงผ้าเป็นต้นเกิดขึ้นอย่างพร้อมพร้อมยังผลให้พวกเปรตได้บริโภคใช้สอย ปัจจัยจนอิ่มหนำแล้ว
พ้นจากอภัพของเปรตในที่สุด (พระมหาสุพนฺธ์ คำน้อย, 2547: 55)

ตามคติหลักคำสอนและความเชื่อในพระพุทธศาสนายืนยันว่าอบายภูมินั้นมีอยู่จริงและสาเหตุ ที่จะ
ทำให้คนทั้งหลายไปเกิดในอบายภูมิคือ เป็นบุคคลคนที่ติดอยู่ในไฟกิเลสอันเร่าร้อนทั้งสาม อันประกอบไปด้วย
ไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ เมื่อดับขันธไปแล้วจะต้องไปสู่อบายที่มีแต่ความ เปรตตามแต่กรรมของ
ตนภูมิของเปรตนั้นเป็นภพภูมิเดียวที่สามารถรับส่วนบุญจากผู้อื่นให้เป็นอาหารยังชีพของตนเพราะ
เนื่องจากว่าคนที่ล่วงลับไปแล้วไม่สามารถรับอาหารในลักษณะหยาบ ๆ เช่นมนุษย์ทั่วไปได้อีกอย่างบรรดาญาติ
ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่สามารถที่จะล่วงรู้ได้ว่าบรรดาญาติทั้งหลาย ของตนที่ล่วงลับไปแล้วนั้นจะได้ไปเกิดอยู่ในภพ
ภูมิใดและภพภูมิที่บรรดาญาติของเขาไปถือกำเนิดนั้นเป็นสถานที่ที่มีความสะดวกและเหมาะสมสามารถได้รับ
ผลบุญในรูปของวัตถุที่อุทิศให้ไปหรือไม่เพราะ เหตุที่ว่าสัตว์ทั้งหลายต่างก็มีอาหารประจำภพภูมิของตนอยู่แล้ว
กล่าวคือ เหล่าเทวดาต่างก็มีอาหาร ทิพย์เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงยังชีพมนุษย์ก็มีอาหารจำพวกของน้ำและข้าว
บรรดาสัตว์เดรัจฉานมีอาหาร เป็นต้นไม้ใบหญ้าตลอดถึงเนื้อต่าง ๆ เปรตทั้งหลายบางจำพวกก็มีอาหารจำพวก
น้ำมูกและเลือดน้ำลาย เป็นอาหารดังเรื่องเปรตที่เคยเป็นมารดาแห่งพระสารีบุตรที่อยู่ในเปรตวิสัย มีกายอัน
เปลือยเปล่า รูปร่างซูบผอม ร่างกายเต็มไปด้วยเส้นเอ็นมีอาหารหิวกระหายบริโภคสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เป็นต้นว่า
น้ำลาย น้ำมูกมันเหลวของซากศพและได้ขอให้พระสารีบุตรทำการให้ทานแล้วอุทิศส่วนบุญให้กับตนเพื่อจะได้
พ้นไปจากสภาพแห่งเปรตนั้นครานั้นพระมหาเถระจึงปรึกษาพระเถระอื่น ๆ แล้วได้ทำการสร้างกุฏิ ในทิศทั้ง
สี่ แล้วถวายกุฏิพร้อมทั้งถวายข้าวถวายน้ำแก่เหล่าสงฆ์จากนั้นจึงอุทิศส่วนบุญให้แก่ทางด้วย ผลแห่งทักษิณ
นั้นก็บังเกิดเป็นข้าว น้ำ และผ้าแก่นางเปรตทำให้นางมีร่างกายบริสุทธิ์สะอาดนุ่งห่มผ้า มีค่ายิ่งกว่าผ้าแคว้นกา
สีประดับด้วยพัสดราภรณ์อันวิจิตรงดงาม

สรุป

ติโรกฐทสูตร ว่าด้วยเปรตของพระเจ้าพิมพิสาร หรือเปรตที่อยู่ภายนอกฝาเรือนพระสูตรนี้กล่าวถึงเรื่องราวของพวกเปรต หรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว คำว่า “เปตา” แปลว่า ผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือแปลให้เข้าใจง่ายก็คือ ผู้ที่ตายไปแล้ว ในที่นี้หมายถึงเอาผู้ที่ไปเกิดในภพของเปรตหรือเปตวิสัย สัตว์จำพวกนี้จะถูกส่งกลับมาหาญาติปีละครั้งเพื่อรับทักษิณาหรือส่วนบุญจากญาติของตน ถ้าเปรตตนไหนยังพอมีบุญอยู่บ้าง

เปรตที่ปรากฏในติโรกฐทสูตร แสดงให้เห็นกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตนั้นแสดงให้เห็นว่า ในกรณการกระทำที่จัดว่าเป็นกรรมจะต้องเป็นการกระทำที่มีเจตนาหรือความจงใจการกระทำที่เกิดขึ้นที่ปราศจากเจตนาไม่จัดเป็นกรรม แต่เรียกว่า กิริยา คือเป็นเพียงสักแต่ว่ากระทำไม่เกิดผลดีผลชั่วแก่ผู้กระทำเพราะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยความประมาท ซึ่งมีผลเสียหายแก่บุคคลอื่น แม้ไม่มีเจตนาโดยตรงในการกระทำที่มีเจตนาโดยอ้อมก็ตามเพราะเป็นการกระทำที่ขาดสติพิจารณาอย่างรอบคอบยังคงจัดเป็นกรรมลักษณะของเปรตนั้น

- 1) เปรตที่อยู่รอบเมืองราชคฤห์นครนั้นภายนอกเมืองราชคฤห์นั้น มีถิ่นฐานบ้านเมือง ผูกเปรตอยู่นั้นเรียกชื่อว่า เปรตยมโลก เปรตชื่อว่ายมโลกนั้น
- 2) เปรตอยู่มากมายนักหนา
- 3) เปรต บางจำพวกอยู่ในกลางสมุทร
- 4) เปรต บางจำพวกอยู่เหนือเขา
- 5) เปรตบางจำพวกอยู่กลางเขา

ลักษณะผลกรรมของเปรตได้สะท้อนให้เห็นถึงความ เป็นอยู่ของเปรตได้เป็นอย่างดี โลกของเปรตเป็นโลกแห่งความอดอยากหิวกระหาย อยากกินไม่ได้กิน แม้ได้กิน ก็ได้กินแต่ของสกปรก ยิ่งกินก็ยิ่งหิวกระหาย เป็นโลกที่ทุกข์ทรมานด้วยความหิว เปรตบางคนหิวหนักจนต้องฉีกเนื้อตัวเองกิน กินลูกของตัวเอง ถึงกระนั้นก็ยังไม่อาจบรรเทาความหิวได้เลย และต้องรับผลกรรมนั้นอย่างทุกข์ทรมาน จากกรรมที่ตนเองก่อไว้ตอนเป็นมนุษย์

เมื่อมองอีกมุมก็จะเห็นเปรตเป็นผีที่ปากฏตามพื้นที่ที่เกิดเพื่อรอส่วนบุญจากญาติตนเอง ซึ่งอาจมีรูปร่างต่างกันตามแรงบุญหรือกรรมที่ทำไว้อย่าง กรณีเปรตที่สูงโย่งเท่าต้นตาลผมยาว คอยาว ผอมโซ ตัวดำ ท้องโต มือเท้าใบตาล แต่มีปากเท่ารูเข็มเหล่านี้ก็มักขึ้นอยู่กับลักษณะของกรรม และเปรตอาจมีเสียงร้องโหยหวนเนื่องจากจะหิวอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากกินอะไรไม่ได้ จึงขอมาขอส่วนบุญในงานบุญต่าง ๆ ซึ่งเมื่อสะสมบุญได้แล้วเกิดใหม่ชาติหน้าจะได้ไม่ต้องทุกข์ทรมานอย่างที่เป็นอยู่เปรตดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยส่วนบุญที่มีผู้ทำอุทิศให้ หากไม่มีส่วนบุญที่มีผู้อุทิศให้ก็มักจะกินขี้มูก ขี้หู เลือด น้ำหนอง ปัสสาวะ อุจจาระ ฯลฯ ของตนเองเป็นอาหาร

องค์ความรู้ที่ได้รับ

เปรตเป็นมนุษย์ตามคติความเชื่อที่มาพร้อมศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเป็นตัวแทนของความตะกละ อยากได้ของคนอื่น ที่ไม่รู้จักพอ เกิดขึ้นในจิตใจ จนทำให้ผู้อื่นและตนเองเกิดความเดือดร้อน เปรต คำที่คนไทยส่วนมากได้รู้จักกันคำหนึ่ง คือเปรต และเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงผีชนิดหนึ่ง ซึ่งมักจะมรูปร่างสูงอย่างต้นตาล จึงมักใช้ล้อหรือกระทบคนที่มรูปร่างสูง ตาม ที่เล่าอ้างกัน เปรตปรากฏกายแก่บางคนใน บางโอกาส แต่ใครเป็นผู้เคยเห็นก็ยากที่จะอ้าง เพราะไม่ได้ลองประกาศหาตัว ทั้งถ้าจะมีใครมาเล่ายืนยันว่าเคยเห็นก็อาจจะไม่ เชื่อ เพราะไม่มีพยานหลักฐานยืนยัน แต่เรื่องเปรตนี้ก็คงเป็นเรื่องที่เล่าอ้างกันใน หมู่คนไทยเราในลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกันมาช้านาน จนเมื่อกล่าวว่าเปรตก็ เป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เป็นผีชนิดไหน

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาสุพจน์ คำน้อย. (2547). *การศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่อง การอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิน ดอกบัว. (2543). *สังสารวัฏฏ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุรพาสาน
- ปัญญา ใบบางยาง. (2548). *หลักธรรมในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย